

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

**АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ
КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ,
ДОКУМЕНТУВАННЯ ТА РОЗСЛІДУВАННЯ
КОЛАБОРАЦІОНІЗМУ
В ПЕРІОД ВОЄННОГО СТАНУ**

МАТЕРІАЛИ
Всеукраїнської науково-практичної конференції
09 серпня 2024 року

ОДЕСА
2024

Оргкомітет конференції:

Швець Д.В., ректор Одеського державного університету внутрішніх справ, д.ю.н., доцент, заслужений працівник освіти України;

Домброван Н.В., начальник відділу організації наукової діяльності, к.ю.н., доцент;

Єгоров С.О., завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності, к.ю.н., доцент;

Конопельський В.Я., завідувач кафедри кримінального права та кримінології, д.ю.н., професор;

Марченко О.А., т.в.о. завідувача кафедри кримінального процесу та криміналістики, к.ю.н.

Статті друкуються в авторському варіанті.

Оргкомітет дозволив собі лише скорочення статей, які суттєво перевищували пропоновані обсяги

А14

Актуальні питання кримінально-правової кваліфікації, документування та розслідування колабораціонізму в період воєнного стану: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 09 серпня 2024 р. Одеса: ОДУВС, 2024. 286 с.

7. Вирок Індустріального районного суду м. Дніпропетровська за справою №202/1677/23 від 01.05.2023 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/110555891> (дата звернення: 20.07.2024)

8. Вирок Дніпровського апеляційного суду за справою №202/1677/23 від 31.08.2023 / Єдиний державний реєстр судових рішень. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/113226198> (дата звернення: 20.07.2024)

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ ЗДОБУВАЧІВ ОСВІТИ

Політова А.С.,

доцент кафедри права Маріупольського державного університету,
кандидат юридичних наук, доцент

Збройний конфлікт завжди змушує кожного поділяти своє власне життя на до та після, адже життя кожного змінюється і вже відсутній той звичний темп, до якого ми звикли у «мирний час». Це стосується і подій з 24 лютого 2022 р. – повномасштабне вторгнення російської федерації на територію України змусило нас зважати на повітряну тривогу та бігти до бомбосховища, берегти себе та своїх близьких під час обстрілів, виїжджати з окупованих територій та підконтрольну територію або влаштовувати «нове життя» за кордоном. Проте саме окупація територій Запорізької, Київської, Сумської, Харківської, Херсонської та Чернігівської областей, а раніше АРК та окремих районів Донецької та Луганських областей, показали справжній «патріотизм» певної категорії українських громадян, які відразу погодилися співпрацювати з окупаційною адміністрацією, почали обіймати певні посади у «фейкових» державних органах, поповнили лави незаконних військових формувань.

Саме початок повномасштабного вторгнення 24 лютого 2022 р. російської федерації на територію України, став поштовхом до внесення доповнень до КК України і встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність – Верховною Радою України прийнято Закон України від 03.03.2022 р. № 2108-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів (щодо встановлення кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність)». Але це створила також і проблеми при кваліфікації.

Проблеми, які виникають у зв'язку з колабораційною діяльністю стосуються і сфери освіти, адже ч. 3 ст. 111-1 КК України передбачає кримінальну відповідальність за здійснення громадянином України пропаганди у закладах освіти незалежно від типів та форм власності з метою сприяння здійсненню збройної агресії проти України, встановленню та утвердженню тимчасової окупації частини території України, уникненню відповідальності за здійснення державою-агресором збройної агресії проти України, а також дії громадян України, спрямовані на впровадження стандартів освіти держави-агресора у закладах освіти. Разом з тим, ми маємо

доволі дискусійне і водночас непросте питання: чи повинні і чи можемо ми притягнути до відповідальності за колабораційну діяльність здобувачів освіти, які навчаються у закладах освіти на окупованих територіях, де впроваджуються стандарти освіти держави-агресора.

Будь-яке дослідження певної проблеми поєднує не тільки теоретичний аналіз проблеми, де ми аналізуємо різні точки зору вчених на дискусійне питання, а й практичну – узагальнення судової практики та використання методу анкетування для з'ясування думки респондентів на коло питань, які є предметом дослідження. Це стосується і нашого дослідження, адже завжди цікава думка респондентів у такому непростому питанні (див. рис. 1).

Чи можливе притягнення до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність здобувачів освіти, які навчаються у закладах ...аджуються стандарти освіти держави-агресора?
39 відповідей

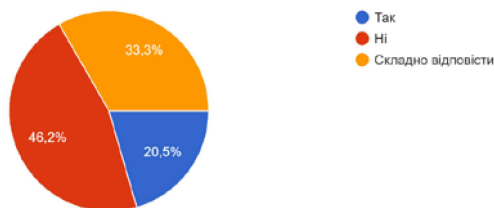

Рис. 1. Думка респондентів на питання щодо притягнення до кримінальної відповідальності за колабораційну діяльність здобувачів освіти

Проте, яка є насправді ситуація? Відзначимо, що «українські діти на окупованих територіях знаходяться під впливом антиукраїнської пропаганди Кремля. В межах навчальної програми вони також змушені проходити військовий вишкіл. Для навчання за російською освітньою програмою використовують підручники з історії, які виправдовують російське вторгнення та зображують сучасну Україну як «неонацистську державу». За цією програмою суворо обмежено викладання українською мовою, також вона порушує право українських дітей на освіту, яка виховує повагу до «власної культурної самобутності, мови і цінностей» та «національних цінностей» країни походження дитини» [1]. Але нам варто пам'ятати і те, що збройна агресія триває з 2014 року і це вже 10 років, достатньо значний період часу для «перевиховання» і початку дорослого життя.

Так, беззаперечним є факт того, що окупаційна влада давно впроваджує російські стандарти освіти, зокрема, 14 серпня 2014 р. на окупованій території Донецької області створюється так зване «міністерство освіти і науки днр», а 30 серпня цього ж року так званим «міністром освіти і науки днр» зазначено, що практичні усі заклади освіти починають працювати з 01 жовтня та викладатимуть за російськими стандартами. Ці заклади освіти створюються або продовжували свою освітню діяльність з «тимчасово

переміщених вищих навчальних закладів, тимчасово переміщених наукових установ», які змінили своє місцезнаходження і перебували на підконтрольній Україні території ще з початку збройного конфлікту. Також варто відзначити, що серед цих закладів є і заклади освіти зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку для правоохоронних органів (наприклад, поліцейських, податківців тощо), а також готують правників – майбутніх адвокатів, нотаріусів.

До повномасштабного вторгнення, МОН України наголошувало, що «дипломи та інші освітні документи, видані на тимчасово окупованих територіях Донецької і Луганської областей та АР Крим, не визнаються та не мають юридичної сили ні в Україні, ні в інших країнах світу. Відповідне роз'яснення Міністерство надає у відповідь на численні звернення громадян з цього приводу» [2]. Проте, Закон України від 21 листопада 2023 р. № 3482-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України» регламентує питання особливостей визнання результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України (ст. 40-1).

Саме у ст. 40-1 цього Закону результати навчання НЕ визнаються:

1) із спеціальностей (професій) згідно з переліком, затвердженим Кабінетом Міністрів України;

2) на другому (магістерському) (крім освітніх програм підготовки магістрів медичного, фармацевтичного та ветеринарного спрямування) та третьому (освітньо-науковому/освітньо-творчому) рівні вищої освіти [3].

Але перелік спеціальностей (професій) Кабінетом Міністрів України ще не розроблений, що створює певні проблеми, серед яких, на нашу думку, зокрема, те, що у 2024 р. особлива підтримка держави надається 64 спеціальностям в 13 галузях знань [4], серед яких і ті, що на рис. 2.

ВОЄННІ НАУКИ, НАЦІОНАЛЬНА БЕЗПЕКА, БЕЗПЕКА ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ	Державна безпека
	Безпека державного кордону
	Військове управління (за видами збройних сил)
	Забезпечення військ (сил)
	Озброєння та військова техніка
ЦИВІЛЬНА БЕЗПЕКА	Пожежна безпека
	Цивільна безпека

Рис. 2. Перелік деяких спеціальностей, яким надається особлива підтримка

Але у чому полягає небезпека? Так, наприклад, за галузю знань воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону за спеціальністю державна безпека здійснюється підготовка у Інституті Управління державної охорони України, Київському інституті Національної гвардії України,

Національній академії Служби безпеки України, Національному університеті «Острозька академія», Національному університеті оборони України. І особи, які здобули освіту на тимчасово окупованих територіях (поки такий перелік спеціальностей (професій) не визначений), виходячи із ст. 40-1 вищезазначеного Закону, результати їх навчання³ може бути визнано на рівні професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти завершується прийняттям одного з таких рішень:

1) надання рекомендації для вступу для здобуття професійної (професійно-технічної), фахової передвищої або вищої освіти, зокрема із скороченням строку навчання, за індивідуальною освітньою траєкторією, що передбачає вивчення української мови, історії України, проходження спеціального курсу про наслідки агресії російської федерації проти України і протидію російській пропаганді, формування загальнокультурних та громадянських компетентностей;

2) надання рекомендації для проходження кваліфікаційної атестації з метою присвоєння відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня професійної (професійно-технічної) освіти, атестації здобувачів для присудження освітньо-професійного ступеня фахового молодшого бакалавра та присвоєння відповідної кваліфікації;

3) присвоєння освітньо-кваліфікаційного рівня професійної (професійно-технічної) освіти або присудження ступеня фахової передвищої освіти, а також відповідної професійної кваліфікації у випадках, передбачених законодавством та/або освітньою програмою [3].

Отже, виходячи із вищевикладеного, сьогодні ми маємо певні проблеми у питанні визнання результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України. Але ця проблема тягне за собою й іншу, адже державна зрада (ст. 111) та колабораційна діяльність (ст. 111-1), пособництво державі-агресору (ст. 111-2) та несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних Сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, вчинене в умовах воєнного або надзвичайного стану (ст. 114-1) – це ті кримінально протиправні діяння, які скоюють громадяни України не тільки на окупованих територіях, а й на підконтрольних територіях. Також ми повинні усвідомлювати й той факт, що виховання ненависті до України у здобувачів несе із собою небезпеку для держави взагалі, та окремих категорій населення, зокрема. Не можна давати присягу країні-агресорці та згодом – Україні.

³ Результати навчання на рівні вищої освіти можуть бути визнані в обсязі не більше 75 відсотків загального обсягу освітньої програм

ЛІТЕРАТУРА

1. Навчання в окупації: примусова русифікація системи освіти на окупованих територіях України. Публ. 20.06.2024. Веб-сайт Human Rights Watch. URL: <https://www.hrw.org/uk/report/2024/06/20/388318>

2. В Україні не визнають будь-які освітні документи, видані на окупованих територіях – роз'яснення МОН. Публ. 09.04.2018. Веб-сайт Міністерства освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/news/v-ukraini-ne-viznayut-bud-yaki-osvitni-dokumenty-vidani-na-okupovanih-teritoriyakh-rozuyasnennya-mon>

3. Про внесення змін до деяких законів України щодо визнання результатів навчання осіб, які проживали на тимчасово окупованій території України: Закон України від 21 листопада 2023 р. № 3482-IX. Офіц. сторінка веб-сайту Верховної Ради України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3482-20#Text>

4. Спеціальності, що мають особливу підтримку держави. Публ. 29.03.2024. Веб-сайт Освіта/UA. URL: <https://osvita.ua/consultations/bachelor/68927/>

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КОЛАБОРАЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Резніченко Г.С.,

доцент кафедри кримінального права та кримінології
Одеського державного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

З 24 лютого 2022 р. окремі регіони України були окуповані військами РФ, що призвело не тільки до завдання державою-агресором значної матеріальної шкоди (руйнування інфраструктури народного господарства, знищення людських ресурсів тощо), а й до намагання встановити на тимчасово окупованих територіях свою владу (в основному це південно-східні області української держави). Як показує практика, у багатьох окупованих регіонах та й в інших областях на підконтрольній Україні території виявляються такі особи, котрі зголошуються добровільно допомагати окупантам в різний спосіб.

Для боротьби з таким негативним соціальним явищем в умовах війни виникла нагальна потреба внести зміни до чинного законодавства України, котре б стримувало зазначений процес асиміляції окупованого населення з представниками держави-агресора. З цією метою, 3 березня 2022 р. КК України було доповнено ст. 111-1 «Колабораційна діяльність» норми якої визначають поняття, форми забороненої співпраці з окупантами та види санкцій.

Стаття 111-1 КК України складається з 8 частин, кожна з яких, крім частини 8, передбачає самостійну форму дій, що становлять колабораційну діяльність [1, с.218].